

รายงาน

เรื่อง
การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง
โดยรูปแบบโครงการรวมงานใจถวายในหลวง

The seal of the Ministry of Agriculture and Forestry, Thailand, is circular. It features a central emblem with a sunburst and a crown, surrounded by Thai text. The outer ring contains the words 'กรมการเกษตรและสวนป่า' (Ministry of Agriculture and Forestry) and 'กระทรวงเกษตรและสหกรณ์' (Ministry of Agriculture and Cooperatives). The inner ring contains the words 'ห้วยสมุด' (Huay Samed) and 'โครงการรวมงานใจถวายในหลวง' (Project of United Work Dedicated to His Majesty the King).

โดย

มุรินทร์ ดิยายน

สถาบันวิจัยชาวเขา

กรมประชาสงเคราะห์

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

สิงหาคม 2543

คำนำ

ปัจจุบันชาวเขาเป็นชนเผ่าที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงของประเทศไทยและเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากประชาชน ที่อยู่ในที่ลุ่มว่าเป็นผู้ที่ตัดไม้ทำลายป่า และทำไร่เลื่อนลอยทำให้สภาพแวดล้อมถูกทำลายลงเป็นอันมาก ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้น้ำท่วมฉับพลัน แม่น้ำลำคลองตื้นเขิน ฝนตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาล

กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ได้ดำเนินการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามาแล้วร่วม 40 ปี ได้มุ่งเน้นให้ชาวเขาได้มีการตั้งถิ่นฐานและที่ทำกินถาวร โดยตอบสนองต่อแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน สิ่งแวดล้อม และการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูงโดยใช้ประสบการณ์ และบทเรียนที่ได้จากโครงการพัฒนาที่สูงที่ได้รับการช่วยเหลือจากต่างประเทศ เช่นโครงการพัฒนาที่สูง ไทย-ออสเตรเลีย ไทย-นอร์เวย์ ไทย-เยอรมัน และได้ประสานงานกับองค์กรเอกชน คือ มูลนิธิวิเทศพัฒนาในการดำเนินโครงการรวมน้ำ+ใจถวายในหลวง ตั้งแต่ปี 2541-2543 ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบการดำเนินงาน ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและข้อเสนอแนะ ในการดำเนินโครงการดังกล่าวเพื่อนำมาปรับปรุง แก้ไขและประยุกต์ใช้เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาพื้นที่สูงแก่หน่วยงานพัฒนาที่ดำเนินงานพัฒนาที่สูงและผู้สนใจทั่วไป และผู้ศึกษาขอขอบคุณสมาชิกโครงการรวมน้ำ+ใจ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการและให้ข้อมูลในการศึกษา

นายมนินทร ตียายน

012.05.1
ม 62 รก
2543

เลขเรียกหนังสือ.....	5700
เลขทะเบียน.....	1. เม.ย. 2545
วันที่.....	

บทคัดย่อ

ในสภาวะที่ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจแรงงานในภาคธุรกิจ ถูกเลิกจ้าง คนหนุ่มสาวในภาคเกษตรกรรมที่อยู่ในวัยแรงงานไม่สามารถหางานทำนอก ภาคเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมได้ องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรง โปรดให้แนวทางการใช้เกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการต่อสู้แก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยจะใช้พื้นที่ประมาณ 15 ไร่ ในการทำปลูกข้าว ทำสวนไม้ผล ขุดสระ และทำที่อยู่ อาศัยในอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10

สำหรับเกษตรกรรายย่อยที่อาศัยบนพื้นที่สูงของประเทศไทย และมีพื้นที่ทำกินน้อย กรมประชาสัมพันธ์และมูลนิธิวิเทศพัฒนา ได้ประยุกต์ทฤษฎีใหม่ให้ เหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อย มีการขุดสระตามโครงการรวมน้ำ+ใจถวายในหลวง เพื่อให้เกษตรกรมีอาหารเพียงพอแก่การบริโภค ที่เหลือก็ขายเป็นรายได้จุนเจือครอบครัว และมุ่งให้สิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านได้รับการฟื้นฟู

การดำเนินโครงการยึดหลักการการมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง การพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ การวางแผนและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การผสมผสานแผนและปฏิบัติ งานร่วมกับหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องในโครงการได้แก่ กรมประชาสัมพันธ์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมพัฒนาที่ดิน และมูลนิธิวิเทศพัฒนา ในส่วนเกษตรกรผู้ร่วมโครงการจะยึดถือหลักการดำเนินงานแบบกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรม เช่น การอบรม การซื้อปัจจัยการผลิต การขายคืนเงินทุน กองทุนรวม น้ำ+ใจ และการขยายสระใหม่ในแต่ละปี

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นจะยึดถือหลักการฝึกอบรม ลงมือปฏิบัติจริง และการติดตามผล (Train-Action-Follow - up) ร่วมการทำกิจกรรมทุกกิจกรรมจึงทำให้ เกษตรกรมีความมั่นใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในไร่นาของตนเองการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษารูปแบบการดำเนินงานโครงการรวมน้ำ + ใจถวายในหลวง และ ศึกษาถึงปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของโครงการฯ

การดำเนินโครงการรวมน้ำ+ใจ ในพื้นที่รับผิดชอบ ของกองส่งเสริมชาวเขา ในปี 2541-2543 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการขุดสระ 60 สระ และทำการเกษตร

ที่ยั่งยืนจนสามารถขยายต่อโดยกองทุนรวมน้ำ+ใจ จำนวน 26 สระ การดำเนินการที่ผ่านมาจะพบว่ารูปแบบโครงการสามารถขยายผลไปสู่เกษตรกรรายอื่นโดยผ่านกองทุนหมุนเวียนและบทเรียนที่จะเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของโครงการ ได้แก่ การเตรียมเจ้าหน้าที่และเกษตรกรผู้ร่วมโครงการ การคัดเลือกทำเลขุดสระ การป้องกันการพังทลายของสระ การมีส่วนร่วม การพึ่งตนเองของเกษตรกร และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาในกิจกรรมและแผนงานการพัฒนาชาวเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เกษตรกรชาวเขาได้ใช้โครงการนี้เป็นเวทีที่จะพัฒนาตนเองในรูปแบบการทำงานกลุ่มในการทำการเกษตรยั่งยืน การบริหารกองทุน ฯลฯ และได้สรุปบทเรียนที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุงและถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรที่สนใจนำไปปฏิบัติในไร่นาของตนเองและหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน สามารถนำเอาบทเรียนที่ได้ไปขยายผลในการพัฒนาพื้นที่สูงต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	4
1.3 วิธีการศึกษา	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 ผลงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 พระราชดำริขององค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	6
2.2 ผลงานการส่งเสริมที่เกี่ยวข้อง	9
บทที่ 3 โครงการรรมน้ำ+ใจถวายในหลวง	15
3.1 ประวัติความเป็นมาของโครงการ	15
3.2 จุดประสงค์	16
3.3 จุดมุ่งหมาย	16
3.4 หลักการสำคัญ	17
3.5 แนวทางการดำเนินงาน	22
3.6 ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินโครงการรรมน้ำ+ใจ	22
3.7 การคัดเลือกทำเลที่จุดสระที่เหมาะสม	23
3.8 การเลือกกิจกรรมในการดำเนินโครงการรรมน้ำ+ใจถวายในหลวง	27
3.9 การเลือกชนิดของสัตว์เลี้ยงในบริเวณสระน้ำและที่อยู่อาศัย	28
3.10 การปรับปรุงบำรุงดินบนคันสระ	28
3.11 วิธีป้องกันดินพังทลายบนคันสระ	34
3.12 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดิน	34
3.13 การปลูกหญ้าแฝกผสมไม้พุ่มตระกูลถั่วยืนต้น	35

3.14 การขยายพันธุ์และการเพาะชำหน่อกล้วย	36
3.15 ประโยชน์ของการปลูกแถบหน่อกล้วย	37
3.16 การปลูกหน่อ พืชคลุมดิน หรือพืชผัก	38
บทที่ 4 ผลการศึกษาการดำเนินโครงการรวมน้ำ+ใจ ถวายในหลวง	39
4.1 การดำเนินโครงการรวมน้ำ+ใจถวายในหลวงในพื้นที่สูง	39
4.2 พันธะสัญญาของผู้เข้าร่วมโครงการรวมน้ำ+ใจถวายในหลวง	39
4.3 กิจกรรมการทำกาเกษตรยั่งยืนของเกษตรกรในโครงการ	42
4.4 กิจกรรมที่ดำเนินในโครงการรวมน้ำ+ใจถวายในหลวง .	43
4.5 บทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินโครงการรวมน้ำ+ใจถวายในหลวง	45
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	45
5.1 สรุปโครงการน้ำ+ใจ	45
5.2 ข้อเสนอแนะ	50
บรรณานุกรม	53
ภาพประกอบ	55